

30. Yatsyk A.V. (2001), "Environmental safety in Ukraine", K: Genesis, 216 p.
31. Yatsyk A.V. (2003), "The ecological situation in Ukraine and ways to improve it", K.: Oriyani, 84 p.
32. Gomelya N., Trohymenko G, Hlushko O, Shabliij T., (2018), "Electroextraction of heavy metals from wastewater for the protection of natural water bodies from pollution", Eastern-European Journal of Enterprise Technologies., Vol. 1, No 10 (91), pp. 55 – 61
33. Caballero, B., Finglas, M., & Toldra, F. (2016). "Encyclopedia of food and health mineral water:types of mineral water. Waltham, MA:Academic Press.
34. United Nations World Water Development Report 2016: Water and jobs, work summary. - available at: <https://unesdoc.unesco.org/search/N-EXPLORE-42f57f4f-38a1-4f83-88b9-b20a70c550e9>
35. Bartelt-Hunt. "The occurrence of illicit and therapeutic pharmaceuticals in wastewater effluent and surface waters in Nebraska" / Bartelt -Hunt, S.L. Snow, D.D. Damon [et al.] // Environmental Pollution. –2009. –No 157 (3). – P. 786–791
36. Clara M., Strenn B. and Kreuzinger N., (2004), "Carbamazepine as a possible anthropogenic marker in the aquatic environment: investigations on the behavior of carbamazepine in wastewater treatment and during groundwater infiltration", Water Research., No, 38 (4). pp. 947–954.
37. Cleuvers M.,(2003), "Aquatic ecotoxicity of pharmaceuticals including the assessment of combination effects", Toxicology Letters, 142 (3), pp.185–194.
38. Crutzen P. L. and Bircs J. W., (1982) "The Atmosphere after a Nuclear War: Twilight at Noon", Ambio. V. 11. No 2/3. P. 114–125.
39. Dolitsky Alexander K.(2006), "Origin of the primary tectonic structures of the Earth and planets: New Concepts in Global Tectonics Newsletter", Alexander K. Dolitsky., Higgins, Australia, No 38. pp. 16–17.
40. MacLeod S.L., McClure E.L. and Wong C.S., (2007), Laboratory calibration and field deployment of the polar organic chemical integrative sampler for pharmaceuticals and personal care products in wastewater and surface water, Environmental Toxicology and Chemistry, N26. pp.2517–2529.
41. Osborn S. G., Vengosh A., Warner N. R. and Jackson R. B, (2011), "Methane contamination of drinking water accompanying gas - well drilling and hydraulic fracturing", PNAS, Vol. 108. pp. 8172–8176.
42. Schmoll O. G, Howard G. Chil J. and Chorus I., (2006), "Protecting Groundwater for Health Managing the Quality of Drinking -water Sources World Health Organization". London : IWA Publishing, 697 p.
43. Serikova E.(2015) "Mathematical Model of Dangerous hanging the Ground water Level In Ukrainian Industrial Cities", Journal of Environment Protection and Sustainable Developm ent., Vol. 1. pp. 86–90.
44. Sierikova O. and Yakovlev V. "Additional infiltration to underground waters of big cities territory" V., Proc. of Int. Conference on Natural Sciences and Technologies. Linnaeus ECO-TECH'10, Kalmar, Sweden, 2010. pp.693–695.
45. Soderstrom H., Lindberg R. H., Fick J., (2009), "Strategies for monitoring the emerging polar organic contaminants in water with emphasis on integrative passive sampling", J-I of Chromatography, A 1216, pp.623-630.
46. Svireenko L.P., Chebanov O.Ju., Spirin O.I. and Yakovlev V.V, (2015) "Rising Groundwater Levels in North-Eastern Ukraine: Hazardous Trends in Urban areas", V. Hills Zephyria Planum – a source of deep resources / //First Landing Site / Exploratio Zone Workshop for Human Mission to the Surface of Mars, 2015. – P. 1016

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2020.7(127).22

Максимчук Б. А.
професор, доктор педагогічних наук,
професор кафедри фізичної культури, біології та основ здоров'я,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Шець І. Б.
професор кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти,
народна артистка України, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.
Вишнівська Н. В.
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка
Гончар Г. І.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Шальов А. С.
доцент кафедри англійської мови № 3 судномеханічного
факультету національного університету "Одеська морська академія"

ДУАЛЬНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ В РАМКАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Творчість – універсальна функція людини, що веде до всіх форм самовираження. У свідомості сучасної молоді поняття «самовираження», на жаль, домінує над поняттям «творчість», проте обидва поняття можна звести до спільного валеологічного знаменника: виявити, виразити, репрезентувати і розвинути себе можливо тільки природним еволюційним шляхом, а не шляхом сліпого наслідування, вживання стимуляторів, зловживання віртуальною реальністю тощо. На сучасному етапі спостерігається загальне погіршення

екології, психогігієни, здоров'я людини, але цьому наразі протистоять не стільки окремі сфери діяльності й науки, скільки цілісний (холістичний) підхід. У такій немедицинській сфері, як освіта, цей підхід виявляє себе шляхом актуалізації методологічних і праксеологічних реалізацій компетентнісного підходу до вчительського й учнівського здоров'ятворення й здоров'язбереження. В основі цього індивідуально-соціального феномену лежать глибинні психічні властивості – усвідомлення, потреба, інтенція, які посилюються зовнішньо особистісними факторами: інтегрованість і міждисциплінарність валеології, соціономічна спрямованість освітнього процесу, діалектичний взаємовплив внутрішньоособистісних та зовнішньоособистісних домінант (культурних, соціальних, психологічних).

Максимчук Б. А., Швець І. Б., Вишнева Н. В., Гончар Г. І., Шалеев А. С. Дуальна підготовка спеціаліста в рамках педагогічного закладу вищої освіти. Творчество – универсальная функция человека, ведущего ко всем формам самовыражения. В сознании современной молодежи понятия «самовыражение», к сожалению, доминирует над понятием «творчество», однако оба понятия можно свести к общему валеологическому знаменателю: выявить, выразить, представить и развить себя возможно только естественным эволюционным путем, а не путем слепого подражания, употребление стимуляторов, злоупотребление виртуальной реальностью и тому подобное. На современном этапе наблюдается общее ухудшение экологии, психогигиены, здоровье человека, но этому пока противостоят не столько отдельные сферы деятельности и науки, сколько целостный (холистический) подход. В такой немедицинской сфере, как образование, этот подход проявляется путем актуализации методологических и праксеологических реализаций компетентностного подхода к учительскому и ученическому здоров'ятворчеству и здоров'язбережению. В основе этого индивидуально-социального феномена лежат глубинные психические свойства - осознание, потребность, интенция, которые усиливаются внешне личностными факторами: интегрированность и междисциплинарность валеологии, социономических направленностей образовательного процесса, диалектических взаимодействий внутриличностных и внешнеличностных доминант (культурных, социальных, психологических).

Borys Maksymchuk, Iryna Shvets, Nataliia Vyshnivska, Halyna Honchar, Shalyov Andriy. Dual training of a specialist in the framework of pedagogical institution of higher education. Creativity is a universal function of a person who leads to all forms of self-expression. In the modern youth's consciousness, the concept "self-expression", unfortunately, dominates the concept "creativity", but both concepts can be elevated to a common valeological denominator: to detect, to express, to represent, and to develop oneself only by a natural evolutionary way, and not by blind inheritance, use of stimulants, abuse, virtual reality, etc. At the present stage, there is a general deterioration in ecology, mental hygiene, and human health, but this is now opposed not so much by individual areas of activity and science as by a holistic approach. In the non-medical sphere, such as education, this approach reveals itself by updating the methodological and praxeological implementations of a competent approach to teacher's and student's health saving. This individual social phenomenon is based on deep mental properties - awareness, need, intentionality, which are strengthened externally by personal factors: integration and interdisciplinary valeology, sociology orientation of educational process, dialectical interaction of intra-personal and external personal dominants (cultural, social, psychological). Therefore, physical culture as a universal subject and a sphere of human activity, which concerns the training of all pedagogical and non-pedagogical specialties within the framework of higher education, has several advantages and contrasts with the cycle of disciplines only of the intellectual and competent plan. Despite not the difference in the scope of the concepts "physical culture" and "physical education", despite the optional nature of university classes in this course, this discipline has virtually unlimited potential in future teachers' education and training of valeological identity and culture.

Постановка проблеми. Опіраючись на тезу про інстинктивність і природність всіх форм самовираження людини, знаний психолог А. Маслоу аргументував тезу про те, що масова культура (в тому числі й освіта) загалом заважає креативній самореалізації людини, а значить і її природному оздоровленню й гармонізації з оточенням. Здатність до творчості, на думку А. Маслоу, закладена в кожному з нас, тому вона не вимагає спеціальних талантів чи здібностей. Творчість – універсальна функція людини, що веде до всіх форм самовираження. У свідомості сучасної молоді поняття «самовираження», на жаль, домінує над поняттям «творчість», проте обидва поняття можна звести до спільного валеологічного знаменника: виявити, виразити, репрезентувати і розвинути себе можливо тільки природним еволюційним шляхом, а не шляхом сліпого наслідування, вживання стимуляторів, зловживання віртуальною реальністю тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Доповненнями до цих положень можна вважати уявлення зарубіжних психологів про самоцінність життя й передовсім психічного здоров'я, що є базою для самокорекції й самоорганізації природної рекреації людини. Так, А. Адлер уважав, що особисте здоров'я та прагнення до нього сприяє альтруїстичній загостреності людини, її турботі про інших та інтеграції в соціум, а Е. Фромм доповнив цю концепцію потребою в суспільно корисній діяльності через самоідентифікацію себе з іншими повноцінними й активними членами соціуму. Ці тези можна екстраполювати в педагогічну установку, згідно з якою людина досконала і щаслива, якщо корисна іншим, відповідає високим моральним і фізичним критеріям, максимально позбавлена різноманітних недоліків.

Усе це складає цілісну картину здорової, а головне валеологічно грамотної саморегульованої особистості, яка має бути і вродженою, і сформованою в результаті цілеспрямованого освітнього впливу. Оскільки освіта як відносно автономна сфера суспільної свідомості і не займається ані встановленням нозологічних причин людської неспроможності, ані тим більше лікуванням, то на перший план виходить її культуротворча спроможність, саме –

формування валеологічної культури [1-29]. Особиста культура – надзвичайно глибокий пласт особистості, який підпорядковує практично всі соціальні й природні форми активності, в тому числі й інстинктивні. Отже, якщо дитині прищепити валеологічну культуру як компоненту, рівноцінну етиці, моралі, гігієні, то можна забезпечити глибоку мотивацію організувати власну активність у «здоровому ключі».

Мета полягає в теоретичному та методичному обґрунтуванні дуальності підготовки фахівця в рамках педагогічного закладу вищого освіти.

Виклад основного матеріалу. Тотальне визнання актуальності вищевказаних проблем наштовхує на думку, що вже суб'єкти базової освіти людини (учителі, батьки, учні) мають бути залучені до спільної здоров'язбережувальної й здоров'яформувальної, а отже валеологічної активності й діяльності. Це, в свою чергу, виокремлює валеологію з когорти інших дисциплін: вчителі, батьки, учні, товариші, оточення не зобов'язані бути математиками, фізиками чи музикантами, але вони зобов'язані бути валеологічно культурними і, по можливості, здоровими.

Після багатовікового пошуку сенсу в Середні віки, реформ, революцій і війн нового й новітнього часу людина нарешті зрозуміла, що вона сама є сенсом власного буття в кращому розумінні – розвиток, здоров'я, творчість, самовдосконалення, гуманізм. На зміну соматичному розгляду змісту здоров'я, нині прийшов цілісний, холистичний, інтегративний підхід. Наразі у зміст поняття «здоров'я» входять усі актуальні складові людського буття, а людина вважається відкритою природно-соціальною, благополуччя якої залежить від взаємодії її внутрішніх та зовнішніх (екологічних та соціокультурних) чинників. Реконструйованою має бути і система само моніторингу кожної людини, згідно з яким людина має не запитувати себе «що болить», а «що турбує», «що не влаштовує» і навіть «чим я не влаштовую інших».

Нарешті, необхідно визнати ключову категорію здоров'я не тільки медико-біологічною, а й соціальною й психологічною. Оминаючи усі паранаукові концепції типу «просвітлення», «зцілення» тощо, можна відділити особіно активність індивіда як прояв соціальної, творчої й фізичної активності, як вектор реалізації власного прагнення до благополуччя й сенсу життя.

У контексті вищевказаного сучасні науковці дають новітнє визначення здоров'я людини, котре вважаємо динамічним станом, обумовленим, з одного боку, генетичними й фізичними резервами організму, з іншого, – пластичними, пов'язаними з внутрішньою активністю особистості, як і результатами зовнішнього впливу на неї. Це корелює з тезою про здатність організму компенсувати патологічний вплив і продукувати пластичне ставлення до патогенних факторів. У її основі лежать інформаційні, енергетичні, фізичні, регуляторні й інші психічні фактори самоорганізації особистості, які дозволяють реалізувати діапазон іманентних перспектив – від виживання й репродуктивності – до саморозвитку й креативності. Цей діапазон є акумулянтном усіх процесів активності людини, біологічних та соціальних [297].

Науковці поглиблюють суть кореляції «педагогіка й валеологія», мотивуючи це спільним знаменником «формування»: «Педагогічна валеологія має на меті розвинути вміння подати учням необхідні знання про здоров'я людини, чинники, що його обмежують, здатність формувати, оберігати та покращувати здоров'я дитини, забезпечувати валеологічний супровід індивідуального освітнього процесу. Іншим аспектом є формування освітнього та соціального середовища, яке б забезпечило гармонійний фізичний, психічний і духовний розвиток молодого покоління» [30, с. 40].

Ця теза свідчить про суб'єктивний характер людської активності, скерованої на вдосконалення власного психічного й фізичного здоров'я, що корелює, передовсім, з мотиваційною й саморозвивальною інтенціями людини. Зрозуміло, що вчитель, який не має інструментарію для нозологічного узагальнення й терапевтичного впливу, має обмежені, проте глибші, впливові можливості. В рамках даного дослідження завдання ускладнюється фактом того, що під час здобуття вищої освіти майбутній учитель зобов'язаний згодом валеологічно впливати на учня в рамках викладання неспеціалізованих дисциплін.

Наразі в обставинах нової синергетичної й глобалістичної парадигми людського буття, коли існує загроза втрати фрейдівської «Я-концепції» через високу зрощеність молоді з віртуальною реальністю, гаджетами, псевдо цінностями, «малими перспективами» самоствердження й самореалізації, усвідомлення педагогами й, прогностично, учнями самоідентичності людського буття, біосоціальність молоді особистості бачиться як головний об'єкт і суб'єкт екзо- й ендотворення. Вищевказана теза є гіпотетичною й має на увазі взаємоактивність вчителя й учня в напрямі взаємовигідного, взаємодоповнювального й, основне, взаємокорисного діяльності.

У рамках цієї роботи важливим є аргументація тези про те, що і вчитель, і учень усвідомлено чи не усвідомлено (патентно) визнають важливість валеологічної складової життя. Аналізуючи даний аспект, академік НАПН України Р. Гуревич стверджував: «інтегральним показником якості навчання в контексті модернізації сучасної освіти є компетентність, що визначається не просто як сума знань і вмінь, а характеризує вміння людини мобілізувати одержані раніше знання та досвід у конкретній ситуації» [31, с. 3].

Виходячи з того, що підготовка фахівця в рамках вищого педагогічного закладу є дуалістичною (дидактико-виховною) в рамках відповідного профілю незалежно від конкретного предмету, можна опиратися на тезу науковців А. Коломієць та М. Супрун про те, що «Основна мета вищого навчального закладу – підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, такого, який вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, здібного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціального й професійно мобільного» [32, с. 132].

Універсальна електронна Інтернет-енциклопедія «Вікіпедія» вказує, що «Валеологія синтезує знання про

людину й особливості її взаємодії з природою і суспільством, накопичені в таких галузях знань, як філософія, соціологія, психологія, біологія, анатомія і фізіологія людини, екологія, традиційна і народна медицина, етнографія, релігієзнавство, культура тощо» [33].

Більшість вітчизняних педагогів вищої школи наголошують на гуманітарній і, ширше, людиноцентричній концепції валеології. Пропонуємо доповнити її натуралістичним – природовідповідністю.

Так, науковці Г. Царегородцев та Г. Шингарьов обстоюють синергію об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на здоров'я людини, й зазначають, що питання сенсу життя найважливіша у формуванні його валеологічної мотивації й спроможності: «Головне, щоб людина відчувала важливість задач, що стоять перед нею, й брала на себе відповідальність за їх вирішення. Утрата повноти й цілеспрямованості життя неминуче супроводжується спочатку дезорганізованістю, а потім і різким зниженням духовної активності. Остання призводить до фізичного зношування організму» [34]. Сенс життя в педагогічному плані належить до ключових ціннісних характеристик, а валеологічна спроможність і валеологічне підґрунтя особистості виступає базисом для реалізації будь-яких інших смислів, що дозволяє віднести валеологічний компонент змісту освіти до основних ціннісних орієнтацій, які мають пронизувати усі аспекти освітньої діяльності.

Отже, супровідне завдання учителя в рамках викладання будь-якого предмету – надати, сформувати сенс життя або наштовхнути до нього бодай у тактичному плані. На нашу думку, благодатним прийомом в даному аспекті виступає мотивувальна постановка тактичних завдань, що мають у собі «зародки» вирішення глобального.

Однією з ключових тез, що підтверджують валідність розгляду даного предмету дослідження в рамках педагогічних наук, є теза про те, що валеологія в її масовому вияві (освіта, масова свідомість, масова культура) є немедичною категорією. Так, якщо «хвора» людина потребує передовсім терапевтичного, меншою мірою психотерапевтичного лікування, то здорова або людина із задовільним станом здоров'я має достатній ресурс для збереження й примноження всіх своїх ресурсів, проте не завжди розуміє цей факт.

Питання розуміння, знання, мотивації, аксіології (цінності) – абсолютна прерогатива гуманітарних наук, які на цьому рівні (дотерапевтичному) мають ключове значення. Тому постає проблема гуманітаризації навчання, людської діяльності й спрямованості психіки молодої людини взагалі. Так, Г. Тарасенко зазначає: «Гуманітаризація освітнього процесу не може бути реалізована, наприклад, лише за рахунок виокремлення блоку соціально-гуманітарних дисциплін у ВНЗ. У викладанні дисциплін кожного блоку потрібний мотивований пошук педагогом морально-ціннісних (соціальних і особистих) проблем, їх осмислення та формулювання в контексті проблемного поля дисципліни» [35].

Г. Тарасенко зауважує, що «... опанування кожного напряму наукового знання має бути запліднене цінностями і духом творчості» [35]. Креативність – специфічна риса людської діяльності. У педагогічному плані необхідно переконати студентів та учнів у взаємозумовленості таких, здавалося б, гетерогенних понять, як «здоров'я», «успіх», «творчість», «самореалізація»: «Основна мета валеології – максимальна реалізація успадкованих механізмів і резервів життєдіяльності людини та підтримка на високому рівні адаптації організму до умов внутрішнього та зовнішнього середовища; збереження й корекція функцій систем організму з урахуванням його індивідуальних фізіологічних особливостей» [36, с. 20-21]. Одне із завдань вчителя, який імплементує валеологічний компонент в освітній процес – переконати учня у глибинній і природній злютованості здоров'я і успіху, валеології й креативності, а отже – в цілісності усіх позитивних аспектів людини. Хоча історія демонструє нам «хворих геніїв» – художників і композиторів, які, маючи психічні чи фізичні недоліки, створювали світові шедеври. Проте зрозуміло дві речі: вони не були вповні ефективними й щасливими, по-друге, творчість виконувала для них компенсаторну функцію. Натомість є безліч прикладів, коли визначні науковці і письменники були здоровими й успішними в усіх сферах людської діяльності: А. Конан-Дойл, М. Ломоносов, Т. Юнг тощо.

Важливим етапом є диференціація ключових понять, пов'язаних зі здоров'ям людини в рамках педагогіки – виховання – валеологія – інклюзія – обмежені можливості тощо. Так, згідно з науковим дискурсом сучасних методистів-технологів освіти проте, що відмінність між базовими поняттями полягає передовсім у тому, що медицина зосереджена на нозології та терапії (визначає хвору людину та її лікування), інклюзивна освіта працює над питаннями входження людей з особливими потребами в освітній та соціальний простір (клінічна причина не може бути вирішена за обмежений термін), тоді як валеологія, як і психологія, займається «здоров'ям здорової людини». Її предметом є такі аспекти здоров'я, що можуть залежати від способу життя, соціального статусу, інтелекту тощо.

Г. Апанасенко виступає за компліментарність діяльності педагогів, валеологів і медиків з метою збереження й формування здоров'я та усвідомленої потреби в ньому. Науковець вказує на глобальність предмету й завдань, які мають бути скеровані на практичну взаємодію фахівців з метою виховання потреби й активності в цьому напрямі з боку населення [37]. Молоді люди, які в силу валеологічного стану, керуються передовсім медичними показниками, мають отримувати від педагогів, батьків й оточення деякий оптимістичний потенціал і скеровування та віднаходити у цьому (тимчасовому) стані індивідуальні валеологічні й креативні ресурси. Наприклад, людина з обмеженими руховими можливостями має додатковий час і простір для індивідуальної роботи, а молодь з особливостями психічного розвитку може компенсувати свою самореалізацію шляхом інтенсивного фізичного розвитку й досягнень у цій царині.

Вищевказані аспекти стосуються деяких крайніх станів особистості, тоді як основним об'єктом вивчення валеології є людина в так званому помежевому, перехідному стані. Загалом, індивідуальне здоров'я, що може бути під контролем самої людини, є головним об'єктом валеології, зокрема в її шкільному курсі чи компоненті – той аспект здоров'я, на який можна доцільно діяти через вплив на ще несформовану особистість. О. Пехота,

А. Кіктенко, О. Любарська вказують, що до цього об'єкту належить так званий «третій стан» або стан передхвороби – сукупність чинників, котрі на ґрунті індивідуально-біологічних та соціальних чинників можуть посприяти порушенню здоров'я, тому науковці акцентують на важливості виявлення осіб зі схильністю до «третього стану» або перебування у ньому. В ідеалі професійна діяльність учителя, який не є терапевтом зводиться до пропедевтики хвороб [38].

Очевидним є те, що вирішення проблеми здоров'я має починатися з валеологічної підготовки майбутніх педагогів у стінах педагогічних навчальних закладів. До традиційних видів діяльності педагога варто віднести не тільки діагностичну, соціально-педагогічну, комунікативну, а й валеолого-педагогічну. Саме така діяльність може забезпечити в педагогічному процесі оптимальні умови для виховання, розвитку та саморозвитку особистості вихованців, для формування їхнього здоров'я, для вибору ними можливостей вільного і творчого самовираження. Це, в свою чергу, визначає єдність педагогічної та валеологічної діяльності викладача й учителя.

Валеологія – багатоаспектне поняття. В педагогічному розрізі вона обов'язково включає валеологічну культуру як поняття ширше порівняно із валеологічною компетентністю, потребою чи мотивацією. Втім, ключовим професійним поняттям для учителя є валеологічна компетентність, яка, на думку О. Маджуги, є результатом і проміжним формувальним етапом розвитку його особистості, скерованої на постійне примноження й реалізацію знань на практиці. Для валеологічної компетентності майбутнього вчителя, як і набутої в рамках шкільної освіти мотивації й потреби у валеологічній активності учня важливим виступає поняття інтеріоризації – переведення зовнішніх знань, цінностей та інформації у сферу глибоких внутрішніх переконань [39].

Ця теза, на нашу думку, стосується тільки ключових людських сфер, що розвиваються в рамках фізкультурного, виховного, валеологічного й розвивального компоненту. Так, якщо учень середньої школи ставитиметься до змісту освіти фундаментальних, точних чи гуманітарних дисциплін як таких, що тільки доповнюють його життєву компетентність, то фізична культура, валеологія, культурологія мають стати компонентом його глибинної психологічної структури: свідомість, потреба, мета тощо.

Аналіз ситуації, що склалася в сучасному суспільстві, дав підстави М. Гончаренко та С. Кириленко сформулювати організаційні проблеми в галузі неперервності валеологічної освіти: необхідність у налагодженні якісної підготовки вчителів-валеологів, визнання професії педагога-валеолога окремою спеціальністю, налагодження роботи валеологічних служб у школі та інших закладах, розроблення методичного й правового забезпечення валеологічної освіти тощо [100, с. 47]. Зрозуміло, що поняття «неперервність» може стосуватися тільки домінуючих сфер – здоров'я, благополуччя, самореалізації, тоді як професійна сфера виступає все-таки тимчасовим фактором (може змінюватися, закінчуватися, переорієнтовуватися). Окрім цього, автор дисертаційного дослідження «Формування системи валеологічних знань учнів основної школи у процесі навчання основ здоров'я» О. Шевчук резюмує, що валеологічна освіта досі не має чіткої предметної зорієнтованості, не забезпечена достатньою кількістю наукових досліджень, закладів підготовки та перепідготовки кадрів й узагалі ще не стала обов'язковою [40].

Так, на початку 2000-х років «Основи валеології» викладався тільки в середніх класах, а наразі – тільки в молодших і старших з перервою у 6 років [40, с. 49]. Такий стан речей продиктований перехідним етапом у становленні українського суспільства, за якого очевидним матеріально-виробничим ресурсам і досягненням приділяється першочергова увага, а більш довготривалі гуманітарно-педагогічні інвестиції поки що не усвідомлюються всіма членами суспільства як визначальні.

О. Саннікова, визначаючи концепцію валеолога-професіонала, вказує на її інтегрованість і міждисциплінарність, а також соціонімічність (вплив на людину в рамках її оточення й взаємодії з людьми). Складність професій педагога, валеолога, психолога, соціолога в тому, що об'єкт їхнього вивчення і впливу дуже неоднорідний і дискретний, недоступний для безпосереднього впливу, відповідно не можливо досягнути у роботі з ним наперед визначених чітких шляхів. Знайти «ключі до душі» вихованця з метою покращення його духовного й фізичного майбутнього лежать передовсім у особистісній площині – диференційованому освітньому процесі, індивідуалізації, варіативності, дискретності й максимальному розподілі педагогічних зусиль на кожен окремо взятій особистість [41].

Високий ступінь потреби в індивідуалізації валеологічної роботи наштовхує на думку про варіативність самого впливу й не стільки досягнення конкретної мети, скільки вироблення оптимальної інтенції вихованців, а власне результат прогностично міститиме загальні й індивідуальні валеокультурні компоненти в структурі особистості. Це пов'язано з обмеженими фізичними, психологічними й часовими ресурсами викладача (у ВНЗ) й учителя (в школі), який не може приділити лівову частку професійного часу окремій особі, проте в змозі переорієнтувати й спрямовувати групи осіб або окремі особистості.

О. Адєєва бачить вирішення цієї проблеми у діалектичному формувальному взаємовпливі: «зміна об'єкта діяльності закономірно спричиняє зміну самого суб'єкта, тобто розвиток і зміна якісних характеристик професійної діяльності вчителя відбувається як розвиток і зміна його власних якісних характеристик як суб'єкта. При цьому джерелом розвитку виступають суперечності між суб'єктом і об'єктом діяльності, які розв'язуються засобами самої діяльності, завдяки цілеспрямованій і навмисно організованій активності суб'єкта, в якій він виражає своє ставлення до об'єкта, розуміння його цінності і природних властивостей» [42, с. 61].

Отже, основний акцент у валеологічному прогресі особистості майбутнього вчителя, у процесі професійної діяльності і, головне, учня, має робитися на спільності діяльності, організації доцільного континууму, цілісності усіх компонентів життя. Це не вирішується будь-яким конкретним фрагментом навчальної чи професійної діяльності і має безперервну природу, тому можна говорити тільки про відносні цілі у досягненні сформованої валеологічної

компетентності й культури викладача, студента, вчителя й учня.

Цінним для дослідження видається з'ясування валеологічних тенденцій у зарубіжній педагогіці. Попри давнішу традицію викладання цього предмету за кордоном також співіснують або дискутують між собою гетероморфні валеологічні підходи, котрі можна схарактеризувати як домінування внутрішньоособистісних та зовнішньоособистісних культурних, соціальних і психічних домінант.

Так, американські науковці дотримуються принципу мультиосвіти, «серединності» й розумної достатності у валеологічному розвитку внутрішніх якостей дитини й привнесення корисної інформації й впливу ззовні [43], тоді як в Європі ще досить стійкі протилежні акценти: максимальна насаженість знаннями про світ і про себе або ж максимальна акцентуація учня на собі й своєму внутрішньому світові. Отже, існують американська («достатня») та європейська («оптимальна») валеологічні традиції у підході до здоров'язбереження й формування.

Остання історично й традиційно бачиться для України ближчою. Проте дієвими для українських національних валеологічних умов, які тільки встановлюються, виявляються елементи й американського підходу, описаного у праці І. Поташняк: «пропонується формувати зміст валеологічної освіти, і особливо його глобалізацію через такі методи навчання: запрошення викладачів-доповідачі в з інших країн, проведення міжнародних зустрічей-нарад типу «мозкових атак», спілкування (листування) зі студентами інших країн, обмін інформацією, обґрунтування своєї позиції в доповідях типу «Якщо би ти вирішував тільки одну проблему, щоб допомогти більшості людей у світі, яку проблему вибереш і чому?», описування студентами вирішення проблем формування та зміцнення здоров'я в країнах, що їх цікавлять тощо» [1, с. 39 – 40]. Такі педагогічні заходи, хоч і представляють фрагментарний вплив на валеологічну свідомість, проте можуть виступати акцентами, ключовими «точками» валеологічного процесу, навколо яких здійснюватиметься більш цілісний, хоча й менш помітний вплив.

Вчитель-предметник має більше можливостей впливати на поведінку учнів і на їхнє особисте ставлення до проблеми здоров'я. По-перше, під час навчально-виховного процесу, на заняттях зі своєї дисципліни він може використовувати валеологічні знання; демонструвати валеологічні уміння і навички щодо ЗСЖ; по-друге, кожен учитель, здійснюючи позакласну роботу (гурткову, факультативну), сприяючи самостійній роботі учнів, може пропагувати знання про складові здоров'я, про форми і методи його збереження та профілактики; по-третє, виконуючи роль класного керівника у виховній роботі з учнями, може активно інформувати про здоров'я, ЗСЖ, формувати елементарні знання про шляхи оздоровлення, подавати приклад у цьому [44, с. 69].

Специфікою валеології як прикладної шкільної дисципліни є її нелімітованість: вчитель, ніби не зобов'язаний повністю відповідати за здоров'я вихованця, як, власне, і педколектив ВНЗ щодо студента та його медичної компетентності. Проте життєва й освітня практика середньої школи підказує: більшість екстремальних, межових чи небезпечних ситуацій носять психолого-педагогічний характер і не пов'язані безпосередньо з безпекою життєдіяльності, гігієною й медициною. Отже, основна проблема валеологічної підготовки може бути сформульована як «серединна».

Це означає, що кількість теоретичних і навіть метафізичних узагальнень з цього питання достатня. Так само ясно бачиться й відносно завершена остаточна валеологічна мета. Головною проблемою виступають засоби її досягнення, а особливо – в рамках позавалеологічної підготовки. Зрозуміло, що вивчення природничих, медичних, соціально-психологічних дисциплін так чи інакше пов'язане з вивченням валеологічного змісту педагогічної освіти, проте найскладнішим видається вибудовування ієрархії педагогічних впливів і, як результат, компетентностей в рамках здобуття педагогічної освіти.

Індивідуум постійно перебуває на стику впливу внутрішніх (психологічних) і зовнішніх (соціальних, економічних, педагогічних, екологічних) факторів. Навіть при максимальній наявності вмотивованості до педагогічної діяльності майбутній учитель перебуває в середовищі неусвідомлених або вимушених впливів. Основний принцип їх усвідомлення полягає в знаннях і потребі такого усвідомлення, зокрема уявлення про себе як про суб'єкта та водночас об'єкта складної взаємодії людини, суспільства і природи. Діалектично й історично це можна відобразити системою матеріально-духовних відношень між вищевказаними початками, що було зроблено у працях Б. Бірюкова, М. Новосьолова та інших [38]. Так, навіть у радянський, частково псевдонауковий період, було визнано взаємодію природних і соціальних факторів як ключову у формуванні полі функціональності педагогічної особистості [45].

Наразі актуальним виступає як антагоніст до внутрішніх факторів єдине й розширене поняття екології людини як соціального, власне екологічного, техногенного, педагогічного й культурного оточення в широкому розумінні. На теренах колишнього СНД ці відношення здобули назву еколого-валеологічних: «Ефективне вирішення актуальної сучасної проблеми еколого-валеологічних відношень з оточуючим світом неможливе без попереднього еколого-валеологічного обґрунтування й забезпечення загальної освіти, яка, з одного боку, покликана до раціонального формування ставлення людини до себе, іншого, природи й суспільства, а з іншого, стає одним із основних факторів організації здоров'язбережувального, здоров'ярозвивального освітнього середовища й відповідного йому освітнього процесу, який наразі є переважно здоров'язатратним» [46].

Цій проблемі присвячені праці вітчизняних та зарубіжних екологів і валеологів: В. Казначеев, Т. Орехова, А.Субетто. Виходячи з цього, існує сфера, незалежна від діяльності й зусиль окремих педагогів, така, що передбачає реформування шкільної й вищої освіти згори, а значить – прийняття нових законів і підзаконних актів в рамках Закону України «Про освіту», виділення відповідних коштів на їх імплементацію і, головне, реформування змісту освіти.

Екологія наразі набуває широкого значення й включає і гігієну, і валеологію, і навіть педагогічні умови, оскільки має на увазі середовище («дім») у найширшому розумінні слова, причому всередині цього середовища

умовні межі між соціальним середовищем, педагогічним, побутовим, власне екологічним умовні чи навіть стерті. Гіпотетично для наступних досліджень можна сформулювати термін «педагогічна екологія», котра ширша, ніж педагогічне середовище. Якщо останнє регламентоване доцільно створеними ситуаціями, умовами, засобами й наочностями, то «педагогічна екологія» супроводжує людину все життя, причому як у педагогічних аспектах (від дошкільного виховання – до геронтопедагогіки, так і стихійними ситуації, педагогічний компонент в яких спонтанний, непередбачуваний і не організований спеціально). Це вносить корективи і в поняття валеологічна компетентність – це сукупність якостей особистості, які дозволяють зберегти й примножити своє фізичне й духовне здоров'я в будь-яких життєвих ситуаціях. Валеологічно компетентна особистість – це стресостійка, комбінативна, в міру конформна, креативна людина.

Більшість науковців схиляються до думки, що основним формальним виявом впровадження валеологічних компетентностей є проведення інтегрованих уроків. Натомість інші вважають, що валеологічний аспект освіти має бути наскрізним незалежно від форми навчання (урок, виховна година, позакласна робота тощо). Зрозуміло, що об'єднати в рамках окремо взятого шкільного предмету імплементацію валеологічних компетентностей неможливо, як власне і в рамках фізичного виховання. У зв'язку з цим припускаємо, що валеологічний компонент шкільної освіти має бути фоновим і комплементарним.

Виховна діяльність найкраща для валеологічної імплементації. Це необхідно використовувати з максимальною можливістю, тому пропонуємо термін «валеологічна супровідна освіта». Мається на увазі трансляція й імплементація валеокультурних знань, цінностей, навичок в рамках неспеціалізованих предметів. Основна валеологічна активність вчителя має скеровуватися на об'єднання всіх конструктивних факторів з метою синергічного впливу на валеологічний стан школяра. Це можливо за поліаспектного підходу, куди входять спосіб життя, активності й відпочинку, навчання, рівня лікувально-профілактичних заходів, особисті, сімейні, суспільних традиції, стиль поведінки, діяльності, оточення і навіть інтер'єру, одягу, культури споживання духовних і матеріальних благ – усього, що формує особистість людини. У власне змістовому плані це означає повну гуманітаризацію й особистісноцентричну орієнтованість освітнього процесу.

Висновки. Отже, на сучасному етапі спостерігається загальне погіршення екології, психогієни, здоров'я людини, але цьому наразі протистоять не стільки окремі сфери діяльності й науки, скільки цілісний (холістичний) підхід. У такій немедичній сфері, як освіта, цей підхід виявляє себе шляхом актуалізації методологічних і праксеологічних реалізацій компетентнісного підходу до вчительського й учнівського здоров'ятворення й здоров'язбереження. В основі цього індивідуально-соціального феномену лежать глибинні психічні властивості – усвідомлення, потреба, інтенція, які посилюються зовнішньо особистісними факторами: інтегрованість і міждисциплінарність валеології, соціономічна спрямованість освітнього процесу, діалектичний взаємовплив внутрішньоособистісних та зовнішньоособистісних доміант (культурних, соціальних, психологічних). Отже, фізична культура як універсальний навчальний предмет і сфера людської активності, що стосується підготовки усіх педагогічних і непедагогічних спеціальностей в рамках вищої школи, має низку переваг і контрастує з циклом дисциплін тільки інтелектуально-компетентнісного плану. Незважаючи на нерозрізнення обсягу понять «фізична культура» та «фізичне виховання», на факультативність університетських занять з даного курсу, ця дисципліна має фактично необмежений потенціал у вихованні й науці майбутніх педагогів валеологічної самосвідомості та культурі. Хоча неоліком є відсутність програмної диференціації курсу «Фізичне виховання» для різних факультетів і спеціальностей, все-таки заняття фізичною культурою має значну індивідуальну варіативну складову. Важливо також, що обрана як прерогативний факультатив дисципліна «Фізичне виховання» максимально серед інших предметів формує мотиваційно-ціннісну сферу особистості й сприяє перетворенню зовнішніх вимог до здорової людини в базову фізіологічну, самовиховну й навіть розважальну потребу в руховій активності й регулярних заняттях фізичними вправами і спортом.

Література

- 1.Поташнюк І. В. Професійна валеологічна підготовка майбутніх біологів у вищих закладах освіти III-IV рівнів акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Поташнюк Ірина Валентинівна ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – 234 с.
- 2.Бойченко Т. Є. Валеологія в системі національної освіти : специфіка, системи, перспективи / Т. Є. Бойченко // Валеологія – наука про здоровий спосіб життя : інформ.-метод. зб. / Укр. центр здоров'я ; відп. за вип. А. І. Погребняк. – Київ, 1996. – Вип. 1. – С. 5–11.
- 3.Гончаренко М. С. Освітняські проблеми валеології / М. С. Гончаренко // Формування, збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління як обов'язковий компонент системи національної освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з валеології, 22–24 жовт. 1996 р., м. Дніпропетровськ / Ін-т змісту і методів навчання ; ред. С. В. Кириленко. – Київ, 1997. – С. 28–35.
4. Демченко І. І., Максимчук Б. А., Ніфака Я. М., Височан Л. М., Зленко Н. М., Литвиненко В. А., Максимченко В. І., Райтаровська І. В. Шляхи розвитку здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – Випуск 2 (122) 20. – 203 с. (С. 35–40)
5. Максимчук Б. А., Браніцька Т. Р., Демченко І. І., Жаровська О. П., Семко М. І., Філоненко Л. В., Юзик М. А., Максимчук І. А. Педагогічна робота вчителя початкової школи оздоровчого спрямування / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. –

Випуск 1 (121) 20. – с. 114 (С. 63-70)

6. Браніцька Т. Р. 5, Максимчук Б. А., Демченко І. І., Денисовець Т. М., Квак О. В., Кушнір Л. О., Петренко О. В., Максимчук І. А. Наукові підходи до визначення понять здоров'я та хвороби: порівняльний аналіз / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019 – Випуск 12 (120) 19. – 123 с. (С. 28-34)

7. Галайдюк М. А., Філоненко Л. В., Сивохоп Е. М., Кузьмік В. Б., Семаль Н. В., Демченко І. І., Максимчук І. А., Максимчук Б. А. Холістична модель здоров'я у контексті підготовки вчителя / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019 – Випуск 12 (120) 19. – 123 с. (С. 39-45)

8. Демченко І. І., Максимчук Б. А., Тарасенко Г. С., Браніцька Т. Р., Вербин Н. Б., Кушнір Л. О., Доценко О. М., Максимчук І. А. Умови ефективності здоров'яорієнтованого освітнього процесу / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019 – Випуск 12 (120) 19. – 123 с. (С. 50-56)

9. Тарасенко Г. С., Максимчук Б. А., Браніцька Т. Р., Демченко І. І., Хмельяр І. М., Пічкур М. О., Трофіменко В. О., Максимчук І. А. Здоров'я сучасної людини: чинники його вдосконалення / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019 – Випуск 11 (119) 19. – с. 191 (С. 174-179)

10. Максимчук Б., Жуков, В., Ящук С., Зубаль М., Кевпанич В. Активізація мотивації майбутніх викладачів фізичного виховання і спорту в сфері екологічного туризму / Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруюва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. – № 7 (91). – 390 с. (С. 234-243)

11. Удосконалення військово-прикладних навичок рукопашного бою курсантів-правоохоронців МВС України на основі використання сучасних педагогічних технологій [Текст] / Б.А. Максимчук, О.А. Гаркавий, В.В. Оленченко, О.О. Хацаюк // Зб. наук. пр. «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах». – №63, Т. 2. – Запоріжжя.: Класичний приватний університет, 2019. С. 98-104.

12. Maksymchuk B. Defining quality of the future coaches-instructors' professional competence in the process of training / B. A. Maksymchuk // Slobozhanskyi herald of science and sport. – 2016. – Vol. 6. – P. 51–55.

13. Maksymchuk B. Forming Future Specialists' Valeological Competency: Theoretical Analysis of Domestic and Foreign Scholars' Views / B. Maksymchuk // Comparative Professional Pedagogy. – 2016. – Vol. 6, 4 Issue. – P. 47–54.

14. Максимчук Б. А. Формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання / Б. А. Максимчук // Психологія розвитку особистості: теорія і практика : матеріали наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 19 трав. 2016 р.) / за заг. ред. Г. В. Давиденко ; відп. ред. та упоряд. І. О. Котик. – Вінниця, 2016. – С. 157–162.

15. Максимчук Б. А. Формування валеологічної компетентності майбутніх фахівців: теоретичний аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних учених / Б. А. Максимчук // Порівняльна професійна педагогіка № 4 (Т. 6), 2016 : наук. журнал / голов. ред.. Н. М. Бідюк. – К. – Хмельницький : ХНУ. – С. 84 – 91. Фахове видання

16. Максимчук Б. А. Експериментальна перевірка змісту концептуальної моделі, технологій діагностики та розвитку валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання / Б. А. Максимчук // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2016. – Вип. 1. – С. 109–116.

17. Максимчук Б. А. Формирование у студентов мотивации к валеолого-педагогической деятельности / Б. А. Максимчук // Молодой учёный. – Казань, 2015. – № 6. – С. 651–653.

18. Максимчук Б. А. Особенности валеологического саморазвития студента в процессе физического воспитания / Б. А. Максимчук // Актуальные проблемы гуманитар. и естествен. наук. – Москва, 2015. – № 3 (74), ч. 2. – С. 112–114.

19. Максимчук Б. А. Сутність, зміст і структура професійної педагогічної компетентності / Б. А. Максимчук // Zbiór raportów naukowych. «Współczesna nauka. Nowe perspektywy» (30.01.2014–31.01.2014 Bydgoszcz). – Warszawa, 2014. – Część 3/2. – С. 73–83. – Електрон. версія вид. – Режим доступу: <http://bit.ly/2r18Zzf> (дата звернення: 31.04.2017). – Назва з екрана.

20. Максимчук Б. А. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання / Б. А. Максимчук // Zbiór raportów naukowych. «Nauka I Utworzenie XXI Stulecia : Teoria, Praktyka, Innowacje» (29.11.2013–30.11.2013) – Opole, 2013. – Część 3/3. – С. 11–19. – Електрон. версія вид. – Режим доступу: <http://bit.ly/2rFk4hj> (дата звернення: 31.04.2017). – Назва з екрана.

21. Максимчук Б. А. Історичні передумови становлення валеологічної культури / Б. А. Максимчук // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт / голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2013. – Вип. 107, т. 1. – С. 228–231. Фахове видання

22. Максимчук Б. А. Педагогічна валеологія в системі наук / Б. А. Максимчук // Zbiór raportów naukowych. «Badania naukowe naszych czasów» (29.10.2013–31.10.2013). – Katowice, 2013. – Т. 2. – С. 87–98. – Електрон. версія вид. – Режим доступу: <http://bit.ly/2seHuNA> (дата звернення: 31.04.2017). – Назва з екрана.

23. Максимчук Б. А. Роль педагогічної валеології у забезпеченні педагогічної підготовки фахівців / Б. А. Максимчук // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / Львів. держ. ін-т фіз. культури ім. Івана Боберського, Олімп. акад. України. – Львів, 2013. – Вип. 17, т. 4. – С. 93–100. Фахове видання

24. Максимчук Б. А. Умови, закономірності і принципи, що визначають готовність студентів до валеолого-

педагогічної діяльності в системі освіти / Б. А. Максимчук // *Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. пр. – Київ, 2013. – Вип. 5. – С. 58–64. Фахове видання

25. Максимчук Б. А. Професійна підготовка фахівця валеолого-педагогічної галузі / Б. А. Максимчук // *Zbiór raportów naukowych. «Naukowe prace, praktyka, opracowania, innowacje 2013 roku»* (30.12.2013–31.12.2013) – Zakopane, 2013. – Część 2/2. – С. 116–121.

26. Максимчук Б. А. Формування валеолого-педагогічної культури майбутнього вчителя / Б. А. Максимчук // *Проблеми та перспективи педагогіки та психології у сучасному суспільстві : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 січ. 2013 р.) / Київ. наук. орг. педагогіки та психології. – Київ, 2013. – С. 78–80.*

27. Максимчук Б. А. Чинники підготовки майбутніх учителів до валеолого-педагогічної діяльності / Б. А. Максимчук // *Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. пр. – Київ, 2013. – Вип. 1. – С. 50–57. Фахове видання

28. Максимчук Б. А. Валеологічна культура в системі професійної підготовки майбутнього вчителя / Б. А. Максимчук // *Педагогіка здоров'я. Здоров'я людини в умовах ноосфероґенезу* : зб. наук. пр. III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річчю з дня народж. акад. В. І. Вернадського, 12 берез. 2013 р., м. Харків / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка. – Харків, 2013. – С. 180–184.

29. Максимчук Б. А. Функції валеолого-педагогічної діяльності / Б. А. Максимчук // *Актуальні аспекти фізичного виховання, спорту і здоров'я людини : матеріали Всеукр. наук. конф. студентів та молодих вчених (м. Тернопіль, 17–20 груд. 2013 р.) / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2013. – С. 30–38.*

30. Шаповалова Т. Г. Валеологічне виховання старших підлітків у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Шаповалова Тетяна Григорівна ; АПН України, Ін-т проблем виховання. – Київ, 2006. – 18 с.

31. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційна компетентність майбутніх магістрів педагогічної освіти / Р. С. Гуревич // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського, Ін-т магістратури, аспірантури, докторантури, Ін-т математики, фізики і технологій освіти ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Ін-т проф.-техн. освіти, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. – Київ ; Вінниця, 2012. – Вип. 31. – С. 3–8.

32. Коломієць А. М. Упровадження інноваційних методів і технологій навчання у підготовку викладача вищої школи в системі магістратури / А. М. Коломієць, М. В. Супрун // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського, Ін-т магістратури, аспірантури, докторантури, Ін-т математики, фізики і технологій освіти ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Ін-т проф.-техн. освіти, Ін-т інформ. Технологій

33. Валеологія [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Режим доступу: <http://bit.ly/2seJ9Mz> (дата звернення: 28.04.2017). – Назва з екрана.

34. Царегородцев Г. И. Психосоматическая проблема и ее значение для понимания путей совершенствования человеческого потенциала / Г. И. Царегородцев, Г. Х. Шингаров // *Человеческий потенциал современной России* : сборник / под ред.: Г. Х. Шингарова, И. Е. Задорожнюка. – Москва, 2005. – С. 45–55.

35. Тарасенко Г. С. Гуманітаризація вищої педагогічної освіти: креативний підхід / Г. С. // *Креативна педагогіка* : наук.-метод. журн. / Акад. міжнар. співробітництва з креатив. педагогіки ; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. – Вінниця, 2015. – Вип. 10. – С. 128–133.

36. Шаповалова Т. Г. Валеологічне виховання старших підлітків у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Шаповалова Тетяна Григорівна ; АПН України, Ін-т проблем виховання. – Київ, 2006. – 280 с.

37. Апанасенко Г. Л. Медична валеологія : [вибр. лекції] / Г. Л. Апанасенко, Л. О. Попова. – Київ : Здоров'я, 1998. – 248 с.

38. Павлюк Є. О. Олімпійський спорт України : метод. вказівки до семінарських занять для студ. спец. «Здоров'я людини» / Є. О. Павлюк. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 98 с.

39. Маджуга А. Г. Теория и практика формирования культуры здоровья студентов в контексте личностно-центрированной образовательной парадигмы / А. Г. Маджуга // *Здоровье и образование в XXI веке* : науч. тр. V междунар. науч.-практ. конф. (Москва, март 2004 г.) / Рос. ун-т дружбы народов. – Москва, 2004. – С. 235–236.

40. Шевчук О. А. Формування системи валеологічних знань учнів основної школи у процесі навчання основ здоров'я : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Шевчук Олена Анатоліївна ; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне, 2011. – 217 с.

41. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности / О. П. Санникова. – Одесса : Хорс. 1995. – 264 с.

42. Адеєва О. В. Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Адеєва Ольга Вікторівна ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2008. – 211 с.

43. The multicultural challenge in health education / by Ana Consuelo Matiella (editor). – 1 edition (January 1994). – Santa Cruz : ETR associates valeological education, 1994. – 407 p.

44. Пакушина Л. З. Формування валеологічної грамотності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Пакушина Людмила Зіновіївна. – Черкаси, 2010. – 278 с.

45. Розенталь М. М. Философский словарь / под ред.: М. М. Розенталя, П. Ф. Юдина. – Москва : Политиздат, 1963. – 544 с.

46. Пономаренко Т. М. Подготовка студентов педагогического вуза к валеолого-педагогической деятельности в системе дошкольного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Пономаренко Татьяна Михайловна. – Южно-Сахалинск, 2005. – 199 с.

Reference

1. Potashniuk I.V. (2000). Professional valeological training of future biologists in higher educational institutions of the III-IV accreditation levels. PhD thesis. Lutsk, 234.
2. Boychenko T.Y. (1996). Valeology in the system of national education: specifics, systems, prospects. Valeology is the science of a healthy lifestyle. Kyiv. Issue 1. 5–11.
3. Honcharenko M.S. (1997). Educational problems of valeology. The formation, preservation and promotion of the health of the younger generation as a mandatory component of the national education system. Kiev, 28–35.
4. Demchenko I.I., Maksymchuk B.A., Nifaka Y. M., Vysochan L. M., Zlenko N. M., Lytvynenko V.A., Maksymchenko V. I., Raytarovska I. V. (2020). The ways to develop the health-saving competence of a future teacher. Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 2 (122) 20. 203 (35-40).
5. Maksymchuk B.A. Branitska T.R., Demchenko I.I., Zharovska O.P., Semko M.I., Filonenko L.V., Yuzyk M.A., Maksymchuk I.A. (2020). Pedagogical work of a primary school teacher of health-improving direction. Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 1 (121) 20. 114 (63-70).
6. Branitska T.R., Maksymchuk B.A., Demchenko I.I., Denysovets Y.M., Kvak O.V., Kushnir L.O., Petrenko O.V., Maksymchuk I.A. (2019). Scientific approaches to the definition of health and disease: comparative analysis. Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 12 (120) 19. 123 (28-34).
7. Halaydiuk M.A., Filonenko L.V., Syvokhop Y.M., Kusmik V.B., Semal N.V., Demchenko I.I., Maksymchuk I.A., Maksymchuk B.A. A holistic model of health in the context of teacher training. Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 12 (120) 19. 123 (39-45).
8. Demchenko I.I., Maksymchuk B.A., Tarasenko H.S., Branitska T.R., Verbyn N.B., Kushnir L.O., Dotsenko O.M., Maksymchuk I.A. (2019). Conditions of effectiveness of the health-oriented educational process. Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 12 (120) 19. 123 (50-56).
9. Tarasenko H.S., Maksymchuk B.A., Branitska T.R., Demchenko I.I., Khmeliar I.M., Pichkur M.O., Trofimenko V.O., Maksymchuk I.A. (2019). Health of modern man: factors of its improvement. Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 11 (119) 19. 191 (174-179).
10. Maksymchuk B., Zhukov V., Yashchuk S., Zubal M., Kevpanych V. (2019). Intensification of motivation of future physical education teachers and sports in the field of environmental tourism. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. Sumy, 7 (91). 390 (234-243).
11. Maksymchuk B.A., Harkavyi O.A., Olenchenko V.V., Khatsayuk O.O. (2019). Improvement of military-applied hand-to-hand combat skills of law enforcement cadets of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine based on the use of modern pedagogical technologies. Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools, V. 2. Zaporizhia, 63, 98-104.
12. Maksymchuk B. (2016). Defining quality of the future coaches-instructors' professional competence in the process of training. Slobozhanskyi herald of science and sport. Vol. 6, 51–55.
13. Maksymchuk B. (2016). Forming Future Specialists' Valeological Competency: Theoretical Analysis of Domestic and Foreign Scholars' Views. Comparative Professional Pedagogy. Vol. 6, 4 Issue, 47–54.
14. Maksymchuk B.A. (2016). Formation of valeological competence of future teachers in the process of physical education. Psychology of personality development: theory and practice. Vinnytsia, 157–162.
15. Maksymchuk B.A. (2016). Formation of valeological competence of future specialists: theoretical analysis of views of domestic and foreign scientists. Comparative professional pedagogy, 4 (V. 6). Khmelnytsky. KhNU. 84 – 91.
16. Maksymchuk B.A. (2016). Experimental testing of the content of the conceptual model, diagnostic technologies and the development of valeological competence of future teachers in the process of physical education. Vinnytsia. Issue 1, 109–116.
17. Maksymchuk B.A. (2015). Formation of motivation for valeological-pedagogical activity at students. Kazan, 6. 651–653.
18. Maksymchuk B.A. (2015). Features of the student's valeological self-development in the process of physical education. Current humanitarian problems and natural sciences. Moscow, 3 (74), part 2. 112–114.
19. Maksymchuk B.A. (2014). Essence, content and structure of professional pedagogical competence. Zbiór raportów naukowych. «Współczesna nauka. Nowe perspektywy» (30.01.2014–31.01.2014 Bydgoszcz). – Warszawa, 2014. Część 3/2. 73–83. <http://bit.ly/2rl8Zzf>.
20. Maksymchuk B.A. (2013). Organizational and pedagogical conditions for the development of professional competence of future teachers in the process of physical education. Zbiór raportów naukowych. «Nauka I Utworzenie XXI Stulecia: Teoria, Praktyka, Innowacje» (29.11.2013–30.11.2013) – Opole, 2013. Część 3/3. C. 11–19. <http://bit.ly/2rFk4hj>.
21. Maksymchuk B.A. (2013). Historical prerequisites for the formation of valeological culture. Pedagogical sciences. Physical education and sports. Chernihiv, 107, V. 1. 228–231.
22. Maksymchuk B.A. (2013). Pedagogical valeology in the system of sciences. Zbiór raportów naukowych. «Badania naukowe naszych czasów» (29.10.2013–31.10.2013). Katowice, V. 2. 87–98. <http://bit.ly/2seHuHA>.
23. Maksymchuk B.A. (2013). The role of pedagogical valeology in providing pedagogical training for specialists. Young

sports science of Ukraine. Lviv. Issue. 17, V. 4. 93–100.

24. Maksymchuk B.A. (2013). Conditions, patterns and principles that determine the students' readiness for valeological activities in the education system. Journal of M.P. Dragomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 5. 58–64.

25. Maksymchuk B.A. Professional training of a specialist in the valeological industry. Zbiór raportów naukowych. «Naukowe prace, praktyka, opracowania, innowacje 2013 roku» (30.12.2013–31.12.2013). Zakopane. Część 2/2. 116–121.

26. Maksymchuk B.A. (2013). Formation of valeological-pedagogical culture of future teacher. Problems and prospects of pedagogy and psychology in modern society. Kyiv, 78–80.

27. Maksymchuk B.A. (2013). Factors of preparing the future teachers for valeological-pedagogical activities. Journal of M.P. Dragomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport). Issue 1. 50–57.

28. Maksymchuk B.A. (2013). Valeological culture in the future teacher' vocational training. Health pedagogy. Kharkiv, 180–184.

29. Maksymchuk B.A. (2013). Functions of valeological-pedagogical activity. Topical aspects of physical education, sports and human health. Ternopil, 30–38.

30. Shapovalova T.H. (2006). Valeological education of older adolescents in extracurricular educational institutions of the academic and naturalistic profile. PhD thesis. Kyiv, 18.

31. Hurevych R.S. (2012). Information communication competence of future masters of pedagogical education. Modern information technologies and innovative methods of studying in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems. Kiev; Vinnytsia, 31. 3–8.

32. Kolomyets A.M. Introduction of innovative methods and technologies of study in the training of a teacher of a higher school in the master's system. Modern information technologies and innovative methods of study in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems.

33. Valeology [Internet resource] Access mode: <http://bit.ly/2seJ9Mz> (accessed date: 28.04.2017). – Name from the screen.

34. Tsaregorodtsev G. I. (2005). Psychosomatic problem and its importance for understanding ways to improve human potential. The human potential of modern Russia. Moscow, 45–55.

35. Tarasenko H.S. (2015). Humanization of higher pedagogical education: creative approach. Creative pedagogy: scientific and methodological journal. Vinnytsia. Issue. 10. 128–133.

36. Shapovalova T.H. (2006). Valeological education of older adolescents in extracurricular educational institutions of the academic and naturalistic profile. PhD thesis. Kyiv, 280.

37. Apanasenko H.L. (1998). Medical valeology. Kyiv, 248.

38. Pavliuk Y.O. (2009). Olympic sport of Ukraine: method. instructions for seminars for student specialists. "Human Health". Khmelnytskyi: KhNU, 98.

39. Madzhuga A.G. (2004). Theory and practice of the formation of a student health culture in the context of a personality-centered educational paradigm. Moscow, 235–236.

40. Shevchuk O.A. (2011). Formation of the system of valeological knowledge of primary school students in the process of studying the basics of health. PhD thesis. Rivne, 217.

41. Sannikova O. P. (1995). Emotionality in personality structure. Odessa, 264.

42. Adeieva O. V. (2008). Preparation of future teachers for valeological education of pupils of general education institutions. PhD thesis. Odesa, 211.

43. The multicultural challenge in health education / by Ana Consuelo Matiella (editor). – 1 edition (January 1994). – Santa Cruz : ETR associates valeological education, 1994. – 407 p.

44. Pakushina L.Z. (2010). Development of valeological literacy of future social educators in the process of vocational training. PhD thesis. Cherkasy, 278.

45. Rozental M.M. (1963). Philosophical dictionary. Moscow, 544.

46. Ponomarenko T.M. (2005). Preparation of students of pedagogical university for valeological activities in the preschool education system. PhD thesis. Yuzhno-Sakhalinsk, 199.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2020.7(127).23

УДК: 352.07+796.011.3:616.988.23

Маслова О. В.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ

ПРИНЦИПИ ЗДОРОВ'ЯФОРМУВАННЯ В ПРОЦЕСІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

У концептуальному полі нашого дослідження представлено методологічну основу принципів здоров'яформування у процесі адаптивного фізичного виховання дітей з вадами слуху. Загальні принципи розглядаються нами як провідні положення, методологічні ідеї, що визначають спрямування виховного процесу формування ціннісного ставлення до здоров'я у школярів з порушеннями слуху.

Мета дослідження - визначення та узагальнення принципів здоров'яформування в процесі адаптивного